

Conducerea
bisericească
în
scrierile NOULUI
TESTAMENT

Conducerea bisericească în scrierile NOULUI TESTAMENT

CIPRIAN-FLAVIUS TERINTE

 RISOPRINT
Cluj-Napoca • 2016

 CASACĂRȚII
Oradea, 2016

Copyright © 2016 Ciprian-Flavius Terinte

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această lucrare nu poate fi reprodusă sub nicio formă, prin niciun mijloc mecanic sau electronic sau stocată într-o bază de date fără acordul prealabil, în scris, al autorului.

Conducerea bisericească în scrierile Noului Testament

de Ciprian-Flavius Terinte

Prezenta ediție este publicată, în parteneriat, de editura RISOPRINT, Cluj-Napoca și editura Casa Cărții, Oradea.

Editura RISOPRINT este recunoscută de CNCS (Consiliul Național al Cercetării Științifice).

Opiniile exprimate în această carte aparțin autorului și nu reprezintă punctul de vedere al Editurii Risoprint. Autorul își asumă întreaga responsabilitate pentru forma și conținutul cărții și se obligă să respecte toate legile privind dreptul de autor.

www.risoprint.ro

www.cncs-uefiscdi.ro

Director editură Risoprint: Gheorghe Pop

Consilier editorial Risoprint: Voichița-Maria Clinci

Casa Cărții

OP 2, CP 30,

410670, Oradea

Tel./Fax: 0259-469 057; 0359-800761; 0728-874975

E-mail: info@ecasacartii.ro

www.ecasacartii.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TERINTE, CIPRIAN-FLAVIUS

Conducerea bisericească în scrierile Noului Testament /

Ciprian-Flavius Terinte. - Cluj-Napoca: Risoprint; Oradea:

Casa Cărții, 2016

Conține bibliografie

ISBN 978-973-53-1506-1

ISBN 978-606-732-054-1

2

Editarea: Teofil Stanciu

Corectura: Timeia Pop

Tehnoredactarea: Vasile Gabrian

Coperta: Marius Bonce

Tiparul executat la Metropolis srl, str. Nicolae Jiga 31, Oradea

Tel./Fax: 0259-472 640

Cuprins

<i>Abrevieri</i>	7
<i>Introducere</i>	9
Capitolul 1. Panorama cercetărilor moderne asupra conducerii bisericești din epoca Noului Testament	11
Partea I: Conducerea religioasă în iudaism și lumea greco-romană din primul secol al erei creștine	
Capitolul 2: Conducerea în sinagoga iudaică	39
Archisynagōgos (ἀρχισυνάγωγος)	40
Archōn (ἀρχων)	43
Presbyteros (πρεσβύτερος)	44
Gerosia (γερούσία) și gerousiarhēs (γερουσιάρχης)	47
Ḥazzan	48
Patēr/mētēr synagōgēs (πατήρ/μήτηρ συναγωγῆς)	49
Capitolul 3. Conducerea religioasă în lumea greco-romană	51
Familia greco-romană	51
Patronajul în societatea greco-romană	55
Asociații și bresle în societatea greco-romană	56
Partea a II-a: Conducerea bisericească în epistolele Noului Testament	
Capitolul 4. Conducerea bisericească în scrierile pauline	65
1. Epistola întâi către tesaloniceni	65
2. Epistola către galateni	68
3. Epistolele către corinteni	73
4. Epistola către romani	82
5. Epistola către efeseni	87
6. Epistola către filipeni	100
7. Epistola către Filimon și fenomenul bisericii de casă în epistolele pauline	109

8. Epistolele pastorale	114
Concluzii	129
Capitolul 5. Conducerea bisericească în Epistola către evrei și epistolele sobornicești	139
1. Epistola către evrei	139
2. Epistola lui Iacov	142
3. Epistolele petrine	145
Concluzii	151
Capitolul 6. Conducerea bisericească în Faptele apostolilor.	153
Concluzii	174
Capitolul 7. Slujirea conducătoare în Noul Testament – o privire de ansamblu	179
Concluzii finale.	195
<i>Bibliografie</i>	<i>199</i>

Abrevieri

- Ant.* – Josephus Flavius, *Antichități iudaice*
AYB – Anchor Yale Bible
BDAG – Arndt, William; Danker, Frederick W.; Bauer, Walter: *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature* (ed. a 3-a), Chicago, University of Chicago Press, 2000.
BECNT – Baker Exegetical Commentary on the New Testament
BSac – *Bibliotheca Sacra*
CBQ – *Catholic Biblical Quarterly*
CC – Concordia Commentary
CD – Documentul Cairo-Damasc (literatura de la Qumran)
ECC – The Eerdmans Critical Commentary
EDNT – Horst Robert Balz, Gerhard Schneider, *Exegetical Dictionary of the New Testament*, vol. 1–3, Grand Rapids, Eerdmans, 1994.
HE – Eusebiu de Cezarea, *Historia Ecclesiastica*
ICC – The International Critical Commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testaments
JBL – *Journal of Biblical Literature*
JTS – *Journal of Theological Studies*
NAC – The New American Commentary
NET – New English Translation
NICNT – The New International Commentary on the New Testament
NIV – New International Version
NRSV – New Revised Standard Version
PNTC – The Pillar New Testament Commentary
Ráz. iud. – Josephus Flavius, *Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor*
TCGNT – Bruce Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament* (ed. a 2-a), Londra, United Bible Societies, 1994.
TDNT – Kittel, Gerhard, G.W. Bromiley & G. Friedrich (ed.), *Theological Dictionary of the New Testament*, vol. 1–7, Grand Rapids, Eerdmans, 1964–1967.
TLNT – C. Spicq, *Theological Lexicon of the New Testament*, trad. J.D. Ernest, 3 vol., Peabody, Hendrickson, 1994.
TNIV – Today's New International Version
WEC – The Wycliffe Exegetical Commentary
SE – *Studia Evangelica*

Introducere

Revoluția din decembrie 1989 a inaugurat și pentru bisericile evanghelice din România un ciclu istoric mult așteptat – acela al libertății de a înfăptui lucrarea lui Dumnezeu de proclamare a mântuirii prin Hristos și de chemare a concetățenilor noștri să-L cunoască pe Dumnezeu în biserică. Până atunci, lupta dusă de slujitorii conducători a fost, în mare măsură, una pentru supraviețuirea instituțională a Bisericii. Subliniem adjectivul „instituțională”, pentru că Biserica ar fi supraviețuit oricum datorită odrăslirii ei din Împărăția lui Dumnezeu, a unirii ei cu Hristos și a prezenței Duhului Sfânt în ea, însă n-ar fi fost, poate, atât de vizibilă. Odată dobândită libertatea însă, paleta de posibilități pentru îndeplinirea misiunii Bisericii a câștigat o varietate, iar pe unii dintre slujitorii conducători i-a găsit nepregătiți. Libertatea s-a dovedit și pe acest plan a fi, așa cum o descrie filosoful Andrei Pleșu, „virtutea cea mai echivocă pe care o are omul”.¹

În aceste condiții, s-au conturat, în bisericile evanghelice române, mai multe paradigme de conducere eclezială, în funcție de misiunea pe care și-au asumat-o slujitorii acestor biserici. Unii dintre pastorii duhovnicești s-au angajat în lupta cu vechiul dușman al poporului – imperialismul occidental –, care de această dată nu mai cotropea prin capitalism sălbatic și opresiunea clasei dominante, ci prin practici și doctrine nocive pentru greu încercata biserică locală. Alții s-au consacrat idealului ctitoririi de edificii impunătoare pentru Mireasa lui Hristos, care putea acum, după aspre și îndelungate prigoniri, să-și desfășoare activitatea în lăcașuri de cult somptuoase. Pastorii din această categorie s-au transformat curând în diriginți de șantier și strângători de fonduri, cărora nu le mai rămânea energie pentru slujirea Cuvântului, fiind adesea răpuși de o nobilă oboseală. Alți slujitori, mai conștienți de misiunea mărturisitoare a Bisericii, s-au dedicat acestei misiuni,

¹ Andrei Pleșu, „A treia zi a comunismului”, în Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Horia-Roman Patapievici, *O idee care ne sucește mințile*, București, Humanitas, 2014, p. 45.

însă au optat pentru o soluție individuală, devenind evangheliști itineranți. De bună seamă că o asemenea îndeletnicire era foarte necesară în acei ani de dezmeticire, când puțini dintre slujitorii amvoanelor erau și oratori competenți. Totuși, fenomenul s-a amplificat treptat astfel încât, pe fondul unei atmosfere concurențiale, numărul deplasărilor la evenimente evanghelistice a devenit o garanție a competenței și un element de distincție individuală pentru pastorii în cauză. În raport cu propriile biserici, aceștia au devenit, în cel mai bun caz, niște reprezentanți notorii. Dar, în mod fundamental, coregrafia liturgică bazată pe prestația oratorilor iluștri și a interpreților celebri de muzică creștină nu poate rămâne principala formă de viață spirituală a bisericii locale.

Puțini au fost liderii eclezialii care și-au acordat răgazul reflecției pentru a descoperi chipul biblic al slujirii conducătoare creștine. Or, dacă într-adevăr comunismul a fost „o idee care ne-a sucit mințile”, atunci efortul de reflecție asupra problematicii conducerii bisericești este unul foarte necesar. Cartea de față este tocmai materializarea unui asemenea efort. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, teologul britanic Edwin Hatch afirma însă cu luciditate că prezervarea intactă a formelor primare de conducere bisericească ar fi fost atât imposibilă, cât și inutilă. Fiecare epocă este diferită, de aceea este nevoie de expresii diferite ale aceluiași adevăr. În consecință, *obiectivul principal al demersului nostru științific este acela de a contura nu o paradigmă ecleziastică definitivă, ci misiunea supremă a conducerii bisericești din perspectiva autorilor inspirați ai scrierilor Noului Testament*. Chiar dacă misiunea ei fundamentală rămâne neschimbată peste veacuri, conducătorii creștini din veacul apostolic au găsit și formele ecleziastice cele mai adecvate pentru îndeplinirea acestei misiuni. Din acest motiv, ne propunem și identificarea unor structuri de conducere din epoca Noului Testament, cu oficiile aferente și atribuțiile corespunzătoare acestora. Vom căuta să identificăm rolurile pe care și le asumau conducătorii bisericilor din Noul Testament în lumina misiunii generale pe care o are slujirea conducătoare în iconomia planului dumnezeiesc. În cadrul dezbatărilor purtate de cercetători pe această temă, un loc aparte îl ocupă raporturile dintre oficii și harisme în exercitarea autorității din Biserica primului secol, de aceea vom avea în vedere și această zonă a vieții ecleziale. Nădăjduim ca în final, având temeiurile exegetice și teologice necesare, să putem formula câteva sugestii practice utile pentru conducerea bisericilor evanghelice românești, în ciclul istoric pe care căderea Cortinei de Fier l-a deschis și pe care integrarea României în Uniunea Europeană îl marchează ireversibil.

Capitolul 1

Panorama cercetărilor moderne asupra conducerii bisericești din epoca Noului Testament

Pentru că în lucrarea de față ne vom intersecta necesarmente cu subiectul succesiunii apostolice, vom aduce în atenția cititorului mai întâi două lucrări pe această temă, scrise la un interval de cincizeci de ani. În scurta sa monografie, **dr. Arnold Ehrhardt** își propune să analizeze cele mai vechi texte creștine privitoare la succesiunea apostolică, pentru a aduce o perspectivă mai clară asupra acestei idei, așa cum a fost ea înțeleasă de scriitorii Bisericii primare.¹ Autorul nu specifică motivul pentru care se limitează la primele două secole, însă cititorul îl poate deduce din una dintre concluziile lucrării, aceea că doctrina succesiunii apostolice apare menționată explicit și argumentată abia în secolul al II-lea. Pentru atingerea scopului propus, autorul monografiei se oprește asupra unor texte nou-testamentare semnificative, după care ia în discuție câteva liste ale succesiunii din scrierile unor autori creștini timpurii; urmează cercetarea mărturiilor anterioare lui Irineu, apoi un loc aparte îl deține investigarea textelor lui Irineu și ale discipolilor săi. Ultimul capitol îi este consacrat lui Origen și mediului alexandrin, în general.

Ehrhardt începe, cum era și firesc, cu cercetarea textelor nou-testamentare, în special a epistolelor pastorale. Observația autorului este că succesiunea apostolică nu-și are temeiul în aceste epistole și nici în vreuna dintre scrierile Noului Testament.

¹ Arnold Ehrhardt, *The Apostolic Succession in the First Two Centuries of the Church*, Eugene, OR, Wipf and Stock, 2009 (prima ediție în limba engleză publicată de Lutterworth Press, 1953).

Cercetarea sa continuă cu studiul a ceea ce el numește liste ale succesiunii, asociate cu Ierusalimul, Roma, Antiohia și Alexandria, pe care le găsește foarte asemănătoare cu listele de succesiune ale marilor-preoți evrei. Adoptarea de către creștini a acestui tip de liste se datorează convingerii că personajul *Christos hegoumenos* din Daniel 9:25 (LXX[Θ]) se împlinea în succesiunea marilor-preoți iudei. Unii scriitori creștini din primele patru secole, Hegesip, Hipolit și Eusebiu în mod special, au manifestat un interes deosebit pentru aceste liste.

Arnold Ehrhardt ajunge astfel la concluzia că cele mai timpurii referiri la succesiunea apostolică se găsesc în scrieri creștine concepute în mediul iudaic, cum ar fi *1 Clement*, *Omiliile pseudo-clementine* și operele lui Hegesip. În acest tip de literatură, autorul observă o oarecare competiție pentru poziția de cap al Bisericii catolice între Iacov, fratele Domnului, și apostolul Petru. Scriitorii antici discutați de Ehrhardt susțin primatul lui Iacov. El este văzut ca un continuator al marilor-preoți evrei, el însuși fiind marele-preot al Israelului înnoit al lui Dumnezeu.

Autorul recunoaște însă faptul că succesiunea apostolică nu era singurul tip de succesiune practicat în Biserica primară. În Asia Mică se practica succesiunea profetică, tot după modelul succesiunii iudaice. Dar acestui tip de succesiune i s-a pus capăt din cauza apariției ereziei montaniste, însă ideea și-a pus amprenta asupra învățaturii despre succesiunea apostolică. A existat, deși a fost mai puțin evidentă, și o succesiune a învățătorilor în școala catehetică a Alexandriei, succesiune a cărei sorginte, consideră autorul, ar fi fost mai degrabă păgână.

Pe fondul acestor învățături, autorul găsește că cel care a formulat explicit și a argumentat pentru prima dată doctrina succesiunii apostolice a fost Irineu, iar de la el au preluat-o și dezvoltat-o discipolii săi, Hipolit și Tertulian. În Alexandria, Origen a continuat să elaboreze această învățatură, chiar dacă a denunțat cu virulență compromisiunile și nevrednicia unor episcopi. Atât Irineu, cât și Origen au susținut că succesiunea apostolică nu poate fi despărțită de tradiția apostolică, iar rolul fundamental al preotului creștin este slujirea Cuvântului.

În concluzie, Ehrhardt constată că ideea de succesiune preoțească o precede pe cea de succesiune apostolică. Biserica iudaică a manifestat un interes deosebit pentru perpetuarea liniei preoțești iudaice de către Israelul cel nou, care este Biserica. Conceptul de succesiune preoțească ajunge să fie combinat cu cel de succesiune apostolică abia în secolul al II-lea, sub presiunea amenințării gnostice, când Biserica a simțit nevoia autentificării învățaturii dreptei credințe recurgând

la continuitatea acestei învățături cu cea pe care apostolii au primit-o de la Hristos. Autoritatea scrierilor inspirate, care aveau să formeze canonul Noului Testament, nu era suficientă, deoarece ele erau interpretate în diverse moduri, chiar în sprijinul anumitor idei gnostice. Dat fiind acest impas, în Biserică s-a resimțit necesitatea autorității unei slujiri apostolice, pe care să se întemeieze apostolicitatea tradiției și a învățăturii. Orice episcop care pretindea că are autoritate apostolică trebuia să împărtășească și tradiția apostolică. În felul acesta, succesiunea apostolică și tradiția apostolică au fost unite, iar episcopul, în calitatea sa de preot și succesori al marilor-preoți, aducea jertfă duhovnicească, iar în calitatea sa de succesori al apostolilor trebuia să propovăduiască Evanghelia după tradiția apostolică.

Așadar, doctrina succesiunii apostolice s-a format prin combinarea a două idei: cea de succesiune preoțească iudaică și cea de succesiune în învățătura tradiției apostolice. În aceste condiții, Arnold Ehrhardt vede îndreptățită deducția sa cum că succesiunea apostolică a episcopilor își are rădăcinile chiar în practica apostolilor, însă formularea dogmatică și instituționalizarea acestei învățături au început în secolul al II-lea.

De altă părere, în chestiunea discutată, este **Perry L. Stepp**, care își propune prin lucrarea lui² să pună într-o lumină nouă noțiunea de succesiune în slujirea creștină, așa cum apare ea în epistolele pastorale. El constată că ideea biblică de succesiune a fost adesea invocată pentru a justifica anumite practici ecleziastice, dar abordarea ei a fost cel mai adesea dogmatică, și nu istorică.

O privire de ansamblu asupra evoluției conceptului de succesiune de-a lungul istoriei gândirii creștine îi relevă autorului faptul că în primele două secole de creștinism succesiunea apostolică, așa cum apare la scriitorii precum Clement Romanul, Irineu și Tertulian, presupunea transmiterea *misiunii și învățăturii apostolice* de la o generație la alta, și nu a oficiului apostolic. Abia de la jumătatea secolului al III-lea, după cum atestă scrierile lui Ciprian de Cartagina și Leon cel Mare (secolul al V-lea), s-a trecut la argumentarea transmiterii oficiului apostolic prin succesiune. Această concepție s-a perpetuat în Biserica Catolică și după Vatican II. Reformatorii au reformulat învățătura primară privind succesiunea, susținând că prin ea se transmite învățătura apostolică, nu oficiul unei persoane. Eforturile Consiliului Mondial al

² Perry L. Stepp, *Leadership Succession in the World of the Pauline Circle*, Sheffield, Phoenix Press, 2005.

Bisericilor (WCC), deși au adus la masa dezbaterilor reprezentanți de seamă ai marilor tradiții teologice, sunt departe de a se finaliza cu un consens pe această temă.

În aceste condiții, pentru conturarea mai clară a ideii de succesiune în bisericile pauline, autorul propune citirea epistolelor pastorale într-o lumină nouă, folosind metoda de analiză textuală a lui Peter J. Rabinowitz și Hans Robert Jauss. Spre deosebire de abordarea exegetică clasică, care viza intenția și mesajul scriitorului biblic, metoda celor doi cercetători presupune citirea textului sacru din perspectiva destinatarilor inițiali. Exegetul își pune mereu întrebări precum: *La ce cunoștințe ale destinatarilor face aluzie acest text? Ce știa publicul inițial despre această chestiune? Ce convingeri și valori aveau destinatarii în raport cu ceea ce scrie în text? Cu ce texte erau deja familiarizați când au citit textul de față?* Răspunsurile la aceste întrebări îi vor permite cercetătorului să descopere ce înțelegeau destinatarii inițiali din textul respectiv.

Perry L. Stepp prezintă constatările sale privind modurile în care era înțeleasă succesiunea în Antichitate, din perspectiva unor texte grecești și latine. Pentru descrierea concepției greco-romane despre succesiune, autorul analizează douăzeci și opt de texte ale unor autori precum: Herodot, Platon, Aristotel, Diodor din Sicilia, Strabon, Titus Livius, Pausanias, Dio Hrisostom, Dio Cassius, Diogene Laertios, Pliniu cel Bătrân, Tacitus, Demostene și alții. Autorul identifică următoarele funcții ale succesiunii: (1) asigurarea continuității în deținerea unei proprietăți de către o familie; (2) asigurarea continuității privind maniera de lucru (de obicei, cârmuirea); (3) continuitatea unei instituții; (4) realizarea unui obiectiv neîndeplinit de generația anterioară; (5) asigurarea continuității obiectivului atins.

Apoi sunt analizate nouăsprezece texte iudaice și treisprezece texte creștine privitoare la succesiune, altele decât cele din epistolele pastorale, pentru ca rezultatele să poată fi apoi comparate cu cele din capitolul 2, care se ocupă de mediul greco-roman. Autorul observă că în textele iudaice, funcțiile succesiunii sunt aceleași ca și în textele grecești și latine, la care se adaugă (6) legitimarea unui conducător. Perry Stepp identifică însă și două diferențe majore între concepția păgână privind funcțiile succesiunii și cea iudaică. În primul rând, în textele iudaice Dumnezeu apare ca fiind Cel care coordonează succesiunea în vederea împlinirii planului Său. În al doilea rând, în textele iudaice apare acea funcție nouă a succesiunii: legitimarea unui conducător, pe care autorul nu a găsit-o în textele greco-romane.

Textele creștine analizate sunt din Noul Testament, *1 Clement*, Atenagora, Hegesip, Clement Alexandrinul, Apolinarie din Hierapolis și Irineu. La finalul analizei întreprinse asupra celor treisprezece texte, autorul identifică patru funcții principale ale succesiunii: (1) asigurarea continuității privind maniera de lucru (de obicei, cârmuirea); (2) continuitatea unei instituții; (3) asigurarea continuității obiectivului atins și (4) legitimarea unui conducător. Ceea ce a observat în cazul unor texte grecești, latine și iudaice, Stepp observă și în dreptul unor texte creștine, anume că succesorii nu trebuie să dețină poziții la fel de importante sau să fie la fel de influenți ca predecesorii lor. Mântuitorul i-a putut lăsa ca succesori ai Săi pe ucenici, care au devenit apostoli. Apostolii, la rândul lor, i-au putut lăsa ca succesori pe episcopi/prezbiteri, fără ca aceștia să devină ei înșiși apostoli.

Capitolul al patrulea este primul dintre cele trei în care autorul se ocupă de ideea de succesiune în epistolele pastorale, pentru a vedea cum înțelegeau destinatarii acestor epistole funcțiile succesiunii, ținând cont de semnificațiile pe care ea le avea în cultura lor. În cele trei capitole care urmează, Stepp va încerca să răspundă la două întrebări fundamentale: *Când destinatarii citeau epistolele pastorale, le înțelegeau ca referindu-se la succesiune? Dacă da, care erau, în înțelegerea lor, funcțiile succesiunii?*

Supunând *relația dintre Hristos și apostolul Pavel* acestei grile, autorul constată că cititorii epistolei 1 Timotei înțelegeau această relație ca fiind una de succesiune. Hristos îi încredințează o anumită învățătură apostolului Pavel (Evangelhia) și îi poruncește acestuia să o păzească și să o vestească (1 Tim. 1:1–11). *Obiectul transmis nu este un oficiu, ci o tradiție – Evangelhia*, ceea ce înseamnă că una dintre funcțiile succesiunii este de a asigura continuitatea unei instituții. O altă relație, tot din 1 Timotei, supusă analizei de către autor este *relația dintre Pavel și prezbiterii din Efes, pe de o parte, și Timotei, pe de alta*. Învăstirea lui Timotei de către prezbiteri este, în opinia lui Stepp, un pas premergător și pregătitor pentru ca Timotei să-i succedă lui Pavel. Acesta este un succes al lui Pavel și al prezbiterilor din Efes.

Autorul face câteva observații demne de menționat și în legătură cu relația dintre prezbiteri și Timotei. Hirotonirea lui Timotei de către aceștia îi conferă anumite sarcini: citirea, îndemnarea și învățarea. Apoi, prin punerea mâinilor, Timotei primește un dar spiritual. Asemenea lui Pavel, Timotei va lupta pentru ortodoxie, va promova ortopraxia și va supraveghea lucrarea altor slujitori.

Foarte succint, autorul analizează în acest capitol și *relația dintre Pavel sau Timotei și alți conducători* (1 Tim. 2:12; 4:16; 5:22). Se constată că și în acest caz, destinatarii epistolei 1 Timotei au înțeles că era vorba despre o succesiune. Funcția generală a acestei succesiuni este asigurarea, pe termen lung, a sănătății unei instituții (Biserica). Aceleași funcții se conturează și în epistolele 2 Timotei și Tit.

În concluziile finale ale monografiei sale, autorul afirmă fără echivoc că epistolele pastorale, deși au ca temă principală succesiunea, *nu conțin dovezi în favoarea ideii de succesiune apostolică în sensul de transmite a harului*. În aceste scrieri se vorbește despre *transmiterea unei tradiții și a unei misiuni, nu a unui oficiu*. Oficiul apare pentru a servi misiunea, și nu invers. În opinia lui Stepp, ordinarea nu este văzută în aceste scrieri ca o conductă neîntreruptă a harului, prelungită prin punerea mâinilor. Accentul cade mai degrabă pe alegerea de către Dumnezeu a succesurului și perseverența acestuia în credințioșia față de Dumnezeu și învățătura sănătoasă.

Îndreptându-ne acum atenția către cercetările privitoare la conducerea bisericească din epoca apostolică, începem prezentarea lucrărilor relevante pe subiect cu cea a lui **Eduard Schweizer**, *Church Order in the New Testament*.³ Autorul își propune să analizeze acele mărturii ale Noului Testament care scot la iveală concepția Bisericii primare despre ea însăși și orânduirea conducătoare care decurge din înțelegerea propriei ei naturi. În prima parte a lucrării este evidențiată diversitatea de concepții privind natura și conducerea Bisericii, așa cum reiese ea din scrierile nou-testamentare. Autorul afirmă de la bun început faptul că nu se poate vorbi despre un fenomen precis identificabil ca *ierarhie bisericească nou-testamentară*, de aceea ar fi eronată și încercarea de a contura un tipar nou-testamentar care să fie impus dinamicii ecleziale contemporane. În Noul Testament, conducerea bisericească din Ierusalim era diferită de cea din Corint, de pildă. În opinia lui Schweizer, rânduielele conducerii bisericești trebuie privite ca expresii ale mărturiei Bisericii, la fel ca predicarea Evangheliei. De aceea, scopul său nu este unul strict istoric – de a descoperi și interpreta datele nou-testamentare privind conducerea bisericească –, ci de a identifica acea realitate care a stat la baza structurilor de conducere ale bisericilor nou-testamentare. De ce aceste structuri și nu altele? Ce anume din natura Bisericii a determinat

3 Eduard Schweizer, *Church Order in the New Testament*, Eugene, OR, Wipf and Stock, 1961.

constituirea acestor structuri? În urmărirea acestui scop, autorul abordează mai întâi scrierile nou-testamentare grupându-le după înrudirea lor teologică, apoi pe cele ale Părinților Apostolici. În partea a doua, autorul sintetizează acele elemente comune spațiilor creștine discutate, analizând domenii precum oficiile conducătoare, slujirea lor și hirotot-nirea. Acestea însă, în viziunea lui Schweizer, nu trebuie imitate ca și cum ar putea conferi autenticitate Bisericii contemporane. Creștinismul nu trebuie să fie static, repetând la nesfârșit formulele nou-testamentare, ci să trăiască viața Bisericii Noului Testament dezvoltându-se în făgașul tradiției ei. De aceea, autorul se angajează în demersul cercetării sale nu cu gândul reproducerii legaliste a formelor istorice, ci pentru a găsi, în lumina Evangheliei, mesajul pe care acestea îl conțin.

Una dintre constatările lui Schweizer, la finalul primei părți a lucrării sale, este aceea că viața Bisericii primare a fost una bidimensională. Pe de o parte, Biserica era o realitate istorică, un grup de evrei la început, care, răspunzând chemării lui Hristos, devine adevăratul Israel, situat în continuitatea vechiului Israel. Pe de altă parte, ea este o realitate supramundă, care trăiește viața Împărăției lui Dumnezeu, manifestată prin semnele profetic-eschatologice ale acesteia. Prin urmare, ea nu trebuia să se complacă nici într-o contemplativitate extatică, dar nici în activismul laborios al instaurării Împărăției lui Dumnezeu prin mijloace omenești. Această dublă natură a vieții Bisericii s-a manifestat, arată Schweizer, și în rânduierile privitoare la conducerea bisericească. Atunci când a avut de înfruntat pericolul fanatismului gnostic – când Evanghelia era pe cale să degenereze în ezoterism atemporal – Biserica a trebuit să-și afirme, prin conducerea sa, istoricitatea, tradiția și orânduieria ierarhică, așa cum reiese din epistolele pastorale. Când, dimpotrivă, s-a văzut încolțită de hiperinstituționalizare, sub conducerea episcopului monarhic care dorea să o controleze, lucrarea spontană a Duhului a trebuit întărită în sânul ei, așa cum s-a întâmplat, în opinia autorului, în comunitățile ioaneice.

În partea a doua a lucrării, Schweizer constată că Biserica nu a ființat niciodată fără o clasă conducătoare. Totuși cîn preoțesc exista doar în păgânism și iudaism. În creștinismul nou-testamentar, preot era unul singur – Isus Hristos – iar Biserica, în totalitatea ei, devine părtașă la această preoție. Autorul nu neagă însă existența unor oficii conducătoare în Biserica primului secol. Totuși, autoritatea provenea din slujirea conducătorului, nu din poziția sa înaltă. Dacă pentru Biserica zilelor noastre oficiul este o poziție fixă, neschimbată, pentru apostolul

Pavel, de pildă, harisma și slujirea constituiau împreună un eveniment, ceva care se săvârșește, și nu un oficiu instituțional.

Schweizer nu susține întru totul antiteza clasică dintre slujirea naturală (instituțională) și cea harismatică. El observă că în Noul Testament nicio slujire nu se face fără trimiterea și înzestrările Duhului. De asemenea, autorul nu împărtășește nici diferența – bazată pe scrierile Noului Testament – pe care anumiți exegeți anglicani o fac între oficii și slujirile libere. Totuși, distincția dintre harismă și oficiu se face simțită la Schweizer prin faptul că el înfățișează o conducere preponderent harismatică a Bisericii primare, pusă în contrast cu conducerea eclezială contemporană, care este una instituționalizată.

Biserica i-a recunoscut drept conducători pe cei prin care a primit călăuzirea lui Dumnezeu. În opinia sa, apostolii nu au fost considerați atât conducători ai Bisericii primului secol, cât mai ales martori ai Hristosului înviat și propovăduitori ai Evangheliei. Se poate vorbi despre ucenici ai apostolilor, dar nu despre succesori ai acestora ca deținători ai unui oficiu. De asemenea, slujba lor nu este asociată cu preoția în Noul Testament. Alături de apostoli apar adesea profeții, purtători ai darului Duhului în virtutea căruia pot vorbi Bisericii direct din partea lui Dumnezeu, fără a fi aleși de Biserică în slujba lor. Pe lângă aceștia, apar învățătorii, care, deși la început au fost slujitori itineranți, probabil cu timpul slujirea lor s-a stabilizat în biserici locale. Episcopii și prezbiterii erau întâistătători ai bisericilor, însă Schweizer nu spune despre ei decât că nu aveau slujiri specifice, ci lucrau tot prin darurile Duhului, ca toți cei care slujeau în Biserică. Evangheliștii erau cei care preluaseră misiunea propovăduirii de la apostoli, iar pastorii sunt asociați de autor cu episcopii. Diaconii apar ca ajutoare ale episcopilor. Această diversitate, care nu se regăsea niciodată în aceeași biserică locală, este pentru autor dovada faptului că Dumnezeu lucrează diferit de la o zonă la alta și de la o perioadă la alta. Orânduirea conducătoare trebuie să rămână mereu flexibilă sub călăuzirea divină.

Cu privire la ordinare, Eduard Schweizer, care nu consideră epistolele pastorale opere pauline, spune că apostolul Pavel nu a practicat sau recomandat un asemenea act. Ordinarea apare doar în Fapte și în epistolele pastorale. Cât despre succesiunea apostolică, autorul consideră că această noțiune este incompatibilă cu concepțiile liturgice ale Bisericii din Noul Testament, care credea într-o întâlnire nemijlocită cu Hristosul înviat în liturghia sa și mai cu seamă în Euharistie. Caracterul apostolic al Bisericii se perpetuează în Biserică prin mesajul apostolic neschimbat, dar mereu reîmprospătat prin interpretare.